

© Kostas Hatziantoniou

Kostas Hatziantoniou – Greece

Agrigento (2009)

Publishing House **Livani Publishing Organization**

Biography

Kostas Hatziantoniou was born in 1965 in Rhodes, where he also grew up. He studied political sciences and public administration at the Law School (University of Athens), and made his first appearance in literature in 1990, as a publisher of the literary magazine *Remvie*. Since then, he has collaborated with all of Greece's notable literary magazines, as well as with encyclopaedic publications, writing literature, critical essays and historical articles. He has received awards from the Greek PEN Club, the Company of Christian Letters, and the P. Foteas prize for essays. In 2009, he was selected as a committee member of the National Literature Awards. His narrative works during the last decade include the *The Book of Black Bile* (Parousia Publications, 2001) and the novel *Agrigento* (Ideogramma Publications, 2009).

Synopsis

Agrigento looks at what happens when a group of people, for whom ordinary life is not enough, meet in modern-day Agrigento, a town in southern Sicily with a long history, as well as one which reflects modern Sicilian culture.

These people include an odd elderly doctor, Pausanias Anchite (who immerses himself in the story of ancient Akragas, guided by the great philosopher of the city, Empedocles); his daughter Isabella, a painter who seeks redemption, not through art, but in an unforeseeable personal fate; an outlaw called Gaetano, who hides there while pondering over his life, shooting down popular myths concerning organized crime; a Greek man called Linos, who chooses to flee and to return to his first love in order to save himself from boredom and from his homeland's collapse; and an unfrocked Catholic priest, who together with his brother, remembers people and events of another, unknown Sicily.

The story initially follows the parallel lives of the characters and gradually escalates on multiple levels. *Agrigento* is a book that is a hymn to Sicily beyond stereotypes and preconceptions, but also a hymn to the real life we miss out on, when we surrender ourselves to obsessions. It is a classical, realistic novel, with a solid architecture and a magical atmosphere, which attracts and captures the reader in search of literature of a high standard. A book that entertains, cultivates, gets one thinking and defends the hope for a true life via the vivid landscape of European intellect.

Agrigento

Kostas Hatziantoniou

Στην πόρτα φάνηκε η θεία Αυγούστα. Ήταν η μεγάλη θεία της οικογένειας, η μεγάλη αδελφή της Μπιάνκα. Ερχότανε από το Κόμο, πατρίδα του άντρα της. Διπλωμένη από τα χρόνια αλλά μεγαλοπρεπής, μπήκε ψυχρή, φίλησε την Ισαβέλλα και τους στενότερους συγγενείς, με αυστηρή ιεραρχική σειρά, και μετά, αφού χάρισε ένα νεύμα στους υπόλοιπους, κάθισε απόμερα. Μιλούσε ελάχιστα, πάντα με βεβαιότητες και με λέξεις εντυπωσιακές, σχεδόν αρχαϊκές. Την άκουγαν με απεριόριστη ευλάβεια. Παρά τα σπουδαία της πνευματικά προσόντα, εξηγούσε σε μια παρέα μια μικρανιψιά της, είχε περιοριστεί στη ζωή της να στηρίζει με αφοσίωση την καριέρα του συζύγου της, γερουσιαστή και μακαρίτη εδώ και χρόνια. Η θεία Αυγούστα αναγνώριζε τον ψυχικό πλούτο της Ισαβέλλας αλλά κατέκρινε την έλλειψη ευελιξίας και τη μόνιμη περιφρόνηση προς τα προσχήματα. Με το κοφτερό της βλέμμα συσχέτισε το πένθος διακριτικά με την παρουσία του Λίνου και ρώτησε μίαν ανιψιά της. Εκείνη δεν ήξερε και φώναξε το δον Τζουζέππε που της εξήγησε. Αμήχανη για ώρα, αν ο φίλος της Ισαβέλλας ανήκε στην πρώτη κατηγορία φυσικής οικειότητας, αποφάσισε να περιμένει το τέλος της εξόδιας ακολουθίας για να τον εξετάσει και να αποφασίσει.

Πιο εκεί στεκόταν ο θείος Μαουρίτσιο, πρώτος εξάδελφος της μητέρας της Ισαβέλλας. Αγόρευε σ' έναν πρόχειρο κύκλο για τον Τανκρέδο της Ωτβίλ, τον προπάτορα των Νορμανδών ηγεμόνων της Σικελίας. Ψηλός με παράστημα ωραίο, βλέμμα γαλάζιο και φωτεινό μα λίγο απογοητευμένο – κι όχι από πένθος λόγω της περίπτωσης. Στο λεπτό και στοχαστικό

του πρόσωπο μπορούσες να θαυμάσεις την ιδανική σύνθεση ανδρισμού και ευγένειας. Τύπος αισθαντικής αρχοντικής ζωής που έλεγε πως οι ηθικές υποχρεώσεις μόνο ως έξαρση ευαισθησίας έχουν γι' αυτόν νόημα. Εκκεντρικός και αβλαβής, χωρίς κακίες για κανένα μα και χωρίς καλοσύνες. Αυτή ήταν εξάλλου η κεντρική ιδέα της ζωής του: Ούτε καλό ούτε κακό. «Μόνο έτσι» υποστήριζε «μπορείς να είσαι γνήσια ανεκτικός και ανοιχτόκαρδος». Το θείο Μαουρίτσιο τελευταία τον συγκινούσαν γυναίκες όλο και πιο κοινές, έργα τέχνης όλο και πιο χοντροκομμένα. «Διχασμός παράξενος» σχολίασε ο Ρουτζέρο. «Καθόλου» απάντησε ο δον Τζουζέππε, αμίλητος για πολλή ώρα. «Σημάδι γηρατειών ενός γνήσιου αριστοκράτη».

Καθώς περίμεναν να ξεκινήσουν για το ναό, είχανε πιάσει κουβέντα για τα έργα αναστήλωσης στην κοιλάδα των ναών. Ο δον Τζουζέππε θυμήθηκε τον αρχαιολόγο Πιέτρο Γκρίφο που στα δύσκολα χρόνια της υστερίας της προόδου, με γενναιότητα αντιστάθηκε στη βιομηχανική επέκταση προς την αρχαία πόλη, στα σχέδια για εργοστάσιο της Fiat. Πολλοί τον κατηγορούσαν τότε ότι εμπόδιζε τη φυσική ανάπτυξη του Αγκριτζέντο προς τη θάλασσα και χαρακτήριζαν... κατάρα και πρόσκομμα για την ανάπτυξη και τον πλουτισμό τις... πέτρες των δωρικών ναών.

«Ο Γκρίφο έσωσε την κοιλάδα των ναών και στον πόλεμο, στις επιχειρήσεις μετά την απόβαση το 1943» παρατήρησε ένας απόστρατος συνταγματάρχης με βαμμένο μαλλί που όλο τον προσφωνούσαν “στρατηγέ” γιατί έτσι δήλωνε παντού.

«Λένε οι ξύπνιοι πως ο τόπος μας είναι άσχημος. Εμένα μ' αρέσει. Μισώ τα γραφικά μέρη» πετάχτηκε ένας εξάδελφος του Πausανία. Ο Ρουτζέρο συναίνεσε κι ο δον Τζουζέππε πρόσθεσε απευθυνόμενος στο Λίνο με εγκαρδιότητα:

«Όσα εργοστάσια κι αν στηθούν εδώ, δε θα αλλοιώσουν το χρώμα του χώματος, το χρώμα της σικελικής ψυχής. Αυτοί οι

κάτοικοι», είπε κι έδειξε μια παρέα ντόπιων που είχαν έρθει στην αυλή για να τιμήσουν το νεκρό, «θα είναι πάντα οι ίδιοι. Μην κοιτάς τα γοτθικά και τα νορμανδικά, τα αραβικά ή τα καταλανικά χαρακτηριστικά. Μάσκες, όλα. Οι άνθρωποι δίνουν χαρακτήρα στους ρυθμούς. Πάντα αυτοί δίνουν ρυθμό, σε κάθε ιστορική περίπτωση».

Κάποιοι μετακινούνταν διακριτικά σε αναζήτηση στενότερου γνωστού. Η θεία Θηρεσία, η αγαπημένη «μικρή» θεία, ψιθύριζε τις τελευταίες οδηγίες στην Αννουντσιάτα που έκλαιγε ασταμάτητα. Στην άλλη γωνιά η Ισαβέλλα, με την πιο οικεία της εξαδέλφη, τη Βερόνικα και τη Χριστίνα -που ήταν έτοιμη να ρωτήσει τον ψευδοστρατηγό με ποιον τρόπο θα μπορούσε να επισκεφθεί τον Γκαετάνο- έκανε νόημα στο Λίνο να πλησιάσει για να τον συστήσει. «Όποιος έρχεται από τόσο μακριά, τέτοιες στιγμές, δεν είναι τυχαίος» είπε η θεία Θηρεσία που είδε τη σκηνή. Πλάι η θεία Αυγούστα χαμογέλασε με δυσπιστία. «Τίποτα δεν πετυχαίνουμε στη ζωή χωρίς κάποιο ρίσκο» είπε αινιγματικά στην αδελφή της. Πιο κει ο θεϊός Μπερνάρντο, με φωνή σπηλαιώδη αλλά ευγενική, αφηγούνταν ιστορίες απ' τα χρόνια του πολέμου. Μα κρίνοντας ως άτονες τις εντυπώσεις του λόγου του, έπιασε να λέει όσα θυμόταν από τις διηγήσεις του παππού του για μια επίσκεψη του Μουσολίνι το 1924 στο Αγκριτζέντο, για την κήρυξη του αμείλικτου πολέμου ενάντια στις συμμορίες του οργανωμένου εγκλήματος. «Μα έχουν και οι συμμορίτες δικαίωμα στη ζωή» είχε τολμήσει να αντιδράσει εκείνη τη μέρα κάποιος. Δεν τον ξαναείδαν» είπε χαμηλώνοντας με τέχνη τη φωνή.

«Ήταν ο Τότο ο μαγεμένος, μάρτυρας στις δίκες του 1932» παρενέβη ο Ρουτζέρο κι όλοι έσκυψαν να ρωτήσουν ποιος ήταν γιατί τα χρόνια που έλειπε τον είχαν πολύ αλλάξει.

«Αλήθεια; Μου φαίνεται απίστευτο» είπε ο ψευδοστρατηγός που είχε διακόψει τη χαμηλόφωνη συζήτησή του με έναν πρώην δήμαρχο για να ακούσει την ιστορία του Μπερνάρντο.

«Ο παραλογισμός δεν χρειάζεται να είναι αληθοφανής. Είναι αληθινός. Κι αυτό φτάνει» αποκρίθηκε ο Ρουτζέρο.

Οι κόρες του θείου Μπερνάρντο πρώτη φορά ακούγανε με προσοχή και χωρίς να κοροϊδεύουν τις ιστορίες του πατέρα τους κι αυτό τον ευχαριστούσε τόσο που δεν σταματούσε. «Οι λεπτομέρειες έρχονται μετά από χρόνια» ξαναπήρε το λόγο και άρχισε να κατεβάζει σειρές ξεχασμένα γεγονότα, οικογενειακές αποχρώσεις από την εποχή που παντρεύτηκε ο Πausανίας την Μπιάνκα. Η γυναίκα του, η θεία Θηρεσία που μόνο μέσο για να αντιλαμβάνεται τον κόσμο είχε την ειρωνεία -αντίδραση στην άνοδο των αχρείων όπως εξήγησε μία και μόνη φορά μετά από έναν ομηρικό καυγά με τον πάντα καταδεχτικό άντρα της- έμοιαζε να απορεί για τη στάση που έπρεπε να κρατήσει. “Η ατμόσφαιρα αυτού του σπιτιού πρέπει να είναι αιτία” υπέθεσε.

Στο Λίνο, υπό άλλες συνθήκες, μια τέτοια συγκέντρωση-γιορτή θανάτου, θα του προκαλούσε πλήξη και αμηχανία. Τώρα όμως ένιωθε φυσικότατα και ας συγκέντρωνε κάθε τόσο όλα τα μάτια πάνω του. «Είστε ο σύζυγος της Ισαβέλλας;» ρώτησε κάποιος βαρήκοος συγγενής του Πausανία που κάτι άκουσε μα δεν είχε καταλάβει. Η ερώτηση ήταν ξαφνική, δεν πρόλαβε καν να στρίψει αλλού το βλέμμα για να την αποφύγει ή για να κάνει τον αφηρημένο. Χαμογέλασε όσο πιο ευγενικά μπορούσε και γύρισε να δει την Ισαβέλλα. Τα μάτια της έλαμπαν μίαν άλλη λάμψη, αλλιώςτικη. Ο τόνος και ο ρυθμός της ευαισθησίας της έλεγαν πως “είναι κρίμα που δε γνώρισε λίγο περισσότερο τον πατέρα” μα ευθύς την παρηγορούσε πως δεν ήταν τυχαίο που τον γνώρισε μια μέρα ακριβώς πριν φύγει. Τρόμαξε. Οι τάσεις αυτές από το βάθος της συνείδησής της, τάσεις που δεν είχαν ως τώρα εκδηλωθεί, απειλούσαν να την παρασύρουν -ούτε κι η ίδια ήξερε προς τα πού- όταν η θεία Θηρεσία την πλησίασε να της πει πως ήταν ώρα να ξεκινήσουν για το ναό...

... Προχωρούσε αμίλητη, ανέκφραστη, με σταθερό βάδισμα και μάτια να τρέχουν διαρκώς. Πιο πίσω ο Λίνος αναλογιζόταν πως σε μια εκφορά είχε αποφασίσει να έρθει εδώ και με μια εκφορά τώρα κάτι ένιωθε να τελειώνει. Ή μήπως άρχιζε; Αυτές οι περιφορές σωμάτων, μοιάζουν με περιφορά επιθυμιών και ακυρώσεων, με πομπή κενών που ποτέ δεν θα γεμίσουν. Λέξεις, αισθήματα και σκέψεις έπλεαν σ' αυτά τα κενά όταν ακούστηκε στην είσοδο του ναού το πρώτο αντίφωνο: "Requiem aeternam dona eis Domine et lux perpetua luceat eis" – Ανάπαυση αιωνία δώρησον αυτοίς Κύριε και φως ανέσπερο ας λάμψει επ' αυτοίς εις τον αιώνα...".

Πλήθος είχε προσέλθει, φίλοι, παλιοί ασθενείς μα και απλοί γνωστοί. Από σεβασμό -άλλοι προς τον ίδιο και άλλοι για την οικογένεια Τιμοκρέι. Πολλούς τους έφερε η περιέργεια. Είχαν έρθει και κάποιοι επίσημοι, όχι από αυτούς που εκλέγονται μα κάποιας άλλης τάξης, μυστικής. Υπήρχαν εκείνοι -λίγοι είναι η αλήθεια- που όσο και να λυπόντουσαν, με τη χαρά πως αυτοί ζούσαν ακόμη, συνομιλούσαν με κάποια κρυμμένη ευθυμία, με ανακούφιση που κάποιος έδινε το στατιστικό παρών απ' τη γενιά τους στο σκοτάδι. Οι πιο πολλοί, λες και τους ζητούσε ο νεκρός παρηγοριά, μιλούσαν για τη ματαιότητα μα ούτε αυτοί είχαν καμιά διάθεση να ξεχάσουν πόσο δροσερή και ευχάριστη είναι πάντα η ζωή. Τελικά, μάλλον πιο αισιόδοξοι θα έφευγαν όλοι απ' αυτή την εκφορά. Μόνο ο δον Τζουζέππε παραδομένος στις δικές του σκέψεις, ανατρίχιασε κάποια στιγμή όταν νόμισε πως είδε τον Πausανία στην άκρη του ναού, να παρακολουθεί την εκφορά του από μια κόγχη, χαμογελώντας με τις ευχές...

... Όταν κινήσανε για να παραδώσουν το σώμα του στη γη, λαμπερές σταγόνες είχαν αρχίσει να πέφτουν από το μολυβένιο βάθος του ουρανού. Τα συννεφοσκιάσματα γίνονταν ολοένα και πυκνότερα αλλά οι σταγόνες έπεφταν πάντα

αραιά κι ευθύβολα. Ούτε κλαράκι δεν κουνιόταν. Στα δέντρα κρέμονταν σχήματα παράξενα, ράκη μιας ακίνητης ομίχλης. «Όπως το ήθελε, όπως το ήθελε» ψιθύριζε ο δον Τζουζέππε. Ελάχιστος, μακρινός ερχόταν ο θόρυβος της πόλης. Στη σκηνογραφία της θολής ημέρας όλα φαίνονταν προσεκτικά, σαν να εκτελούσαν ρόλους, αιχμάλωτα θαρρείς μιας απόλυτης ιδέας αξιοπρέπειας στην οποία τα πάντα κάποτε θα φτάσουν, πριν ή έστω μετά το θάνατο που επιβάλλει τη γενική και υποχρεωτική αξιοπρέπεια της σιωπής. «Είναι καλό να αναμένει κάποιος στη σιωπή τη σωτηρία» επανέλαβε ο δον Τζουζέππε το ανάγνωσμα των Θρήνων...

... Εκείνο το απόβραδο στην κοιλάδα των ναών βασίλευε μια άφραστη γαλήνη. Σήματα διακριτικά μα επίμονα αιχμαλώτιζαν τα μάτια όσων έτυχε να βρεθούν εκεί κι αναρωτιόντουσαν τι να συμβαίνει. Μια εποχή τελιώνει οριστικά, πλησιάζει χειμώνας, είπαν κάποιοι. Κι όμως. Λίγο πιο ψηλά, κάτω απ' τον ίσκιο του Αγκριτζέντο, τα άψυχα πράγματα στο σπίτι που θ' άρχιζε σιγά-σιγά ν' αδειάζει, ήταν σίγουρα πως τίποτα δεν τελιώνει. Όταν ο Λίνος πλησίασε να αποχαιρετίσει την Ισαβέλλα, το ένιωσαν κι οι δυο πως η εποχή που ερχόταν, θα απαιτούσε υπομονή και αποφασιστικότητα. Υπομονή απ' αυτόν και αποφασιστικότητα από εκείνη. Δεν θα ήταν εύκολο. Γιατί ήταν ακριβώς οι αρετές που μέχρι τώρα τούς έλειπαν.

Τον πήγε μέχρι την αυλόπορτα. Ψυχρό το αγέρι κένταγε το δέρμα, έκανε τα φυλλώματα να ριγούν. Το φεγγάρι, στην αρχή της χάσης, πρόβαλε ανάμεσα στα σύννεφα και φώτισε ερωτικά τις αρχαίες δωρικές κολόνες. Περιττές μεταμέλειες ή αναγκαίες εκμυστηρεύσεις δεν χάραζαν τα όρια των αισθημάτων τους. Δεν χρειάζονταν. Καθώς μιλούσαν, η Ισαβέλλα του έκανε νόημα να σωπάσει για ν' αφουγκραστεί μια μελωδία που ερχόταν από την κοιλάδα. Ήταν η μουσική εκείνη που

άκουγε ο πατέρας της. «Ακούς;» τον ρώτησε σφίγγοντάς του το χέρι. Κι αυτός μπορεί να μην άκουγε ακόμη τίποτε αλλά ψιθύρισε «ναι». Γιατί πρώτη φορά στη ζωή του ήταν έτοιμος, δυνατός και έτοιμος και για τα πιο δύσκολα. Τα δύσκολα που πάντα αύριο αρχίζουν...

Agrigento

Kostas Hatziantoniou

Translated from the Greek by Irene Noel

Zia Augusta had appeared at the door. She was the elderly aunt of the family, and Bianca's older sister. She had travelled to Sicily from Como, which had been her husband's city. Bowed with age, but still splendid, she kissed Isabella and all her close relatives coldly, with a strict regard to precedence, and then, after gracing everyone else with a nod, she sat apart. She was terse and dogmatic, and her use of words was striking, half archaic. They all revered her without question. Despite her formidable intellect – as one of her great nieces explained to a clutch of people – she had devoted her life to supporting her husband's career. He was a senator, now long dead. *Zia* Augusta could see that Isabella possessed greatness of soul; and yet she found fault with her lack of flexibility, and her fixed contempt for appearances. She was sharp enough to notice a connection between Isabella's bereavement and the presence of Linos, and she asked a niece about him. The niece didn't know, so she called Don Giuseppe who explained. After spending some time puzzling over whether Isabella's friend fell into the closest category of intimacy, she decided to wait until after the funeral to quiz him and make up her mind.

In another part of the room, *Zio* Maurizio, a first cousin of Isabella's mother, was talking to a gathering of friends and relatives about Tancred of Hauteville, the Norman ancestor of the kings of Sicily. Tall, handsome, he had eyes that were blue and bright, but a little disenchanted – and not through grief

at the occasion. His fine, thoughtful face was admirable for its ideal combination of manliness and civility. His was a type of aesthetic, noble life which looked upon moral duty purely as a refinement of the sensibility. Eccentric and inoffensive, he never had a bad word for anyone, but was not particularly kind either. That was, in any case, his guiding principle in life: neither good nor bad. "It is the only way" he would argue, "to be truly tolerant and open hearted". Recently Uncle Maurizio had found himself attracted more and more by women who were coarse, and works of art lacking in taste. "A strange contradiction" commented Ruggiero. "Not at all" answered Don Giuseppe, who had been silent for a while. "It's a sign of old age in a real aristocrat".

While they were waiting to go to church, a conversation began about restoration work on the Greek ruins of ancient Akragas, in the *Valle dei Templi*, near the house. Don Giuseppe remembered that it was the archaeologist, Pietro Griffo, who had bravely resisted modern Agrigento's industrial expansion towards the ancient city. During those difficult years of frenzied development, when there had been plans for a Fiat factory, people had criticized him for preventing the natural spread of Agrigento towards the sea, saying that the ruins of the Doric temples were nothing but a curse, an obstacle to the city's development and prosperity.

"It was Griffo who saved the temples earlier, when there had been military operations there during the war, after the landings in 1943", observed a retired colonel with dyed hair, whom they all called the "general", for so he generally styled himself.

"Sophisticated people say that our region is ugly. But I like it. I detest picturesque places" threw in a cousin of Pausanias. Ruggiero agreed, and then Don Giuseppe turned to Linos, and addressed him, cordially:

“However many factories they build here, they cannot alter the colour of the earth, the true colour of the Sicilian soul. These people, who live here”, he said, and indicated a group of locals who had come to the front of the house to pay their respects to the deceased, “they will always be the same. Whether Gothic or Norman, Arabic or Catalonian it doesn’t matter. Masks, all of them. It is people who bring order and rhythm, whatever the historical circumstance. They are the ones who give style its substance”.

A few of them began to move discreetly away in search of the closer relatives. *Zia* Teresa, the much loved “younger” aunt, whispered final instructions to Annunciata, who had not stopped crying. In the opposite corner, Isabella and Veronica, her closest cousin, and her friend Christina – who was about to ask the bogus general how she could get to see Gaetano – motioned to Linos to come over and be introduced. “It can’t be accidental that he comes from so far away at a time like this” said *Zia* Teresa, who was watching the scene. Next to her, *Zia* Augusta smiled and disagreed. “Nothing can be achieved in life without taking risks” she said to her sister enigmatically. A little way off, *Zio* Bernardo, in a booming, affable voice, was talking about his time during the war. When he saw that interest in the conversation was flagging a little he drew on what he could remember of the stories his grandfather had told him, about Mussolini’s visit to Agrigento in 1924, when he had declared a merciless war on organized crime. Someone then in the crowd had dared to speak out and object “But surely even gangsters have a right to life!” Bernardo lowered his voice to a dramatic whisper, “That man was never seen again”.

“That was the Toto the idiot” said Ruggiero. He was a witness in the trials of 1932”, and everyone bent closer to ask who Ruggiero was, he had been so altered by his time away.

“Really? That seems unlikely” said the phoney general, who had broken off a hushed conversation with a former mayor in order to listen to Bernardo’s story.

“Absurdity does not have to be likely, in order to be real. It is real. That’s all it takes” returned Ruggiero.

Uncle Bernardo’s daughters were listening attentively to their father’s stories for the first time without making fun of him, and this pleased him so much that he wouldn’t stop. “It is the details which come back to me so suddenly after all these years”, he said, and began again, recalling forgotten events and shades of family memories from the time when Pausanias had married Bianca. Aunt Teresa, Bernardo’s wife, who could only relate to people through irony – her sole defence against the rising filth around her, as she once explained, and only once, after an epic argument with her ever tolerant husband – seemed unsure now what attitude to adopt. “Perhaps it is the atmosphere in this house that is to blame” she ventured.

In any other circumstance Linos would have found it irksome and embarrassing to be at a gathering like this – a funeral party. But here he felt at ease, even if every now and then he sensed that they were all looking at him. “You are Isabella’s husband?” asked a relative of Pausanias, who was hard of hearing and had picked up something without fully understanding what was said. The question came so suddenly that Linos didn’t have a chance to look away and avoid it, or appear distracted. He smiled as politely as he could manage and then turned around to look at Isabella. Her eyes were shining, unusually bright, and different. He saw that the pitch and rhythm of her tender sensitivity said, “It’s such a pity that he didn’t come to know Father a little better” and then again, he saw her consoled by the thought that it wasn’t an accident, his meeting her father on the very day before he died. Isabella

shuddered. There were forces tugging at her from the depths of her consciousness, forces which had never revealed themselves before, and they were threatening to carry her away – she had no idea herself where they were taking her – when Aunt Teresa approached to tell her that it was time for them to leave for church...

...She walked on in silence, her face expressionless, her footsteps rhythmical, tears flowing down her cheeks. Behind her, Linos was considering the fact that he had started out from Greece because of a funeral, and now, at another funeral, he had the feeling that something was ending. Or was it beginning? A procession bearing bodies, like a ritual, wheeling out and setting aside of wishes; a procession of empty spaces never to be filled. Words, feelings, thoughts floated in these spaces, and from the open doors of the church they heard the first responses: “Requiem aeternam dona eis Domine et lux perpetua luceat eis” – Eternal rest, grant them O Lord, and light perpetual shine upon them.

Quite a crowd had gathered, of friends, former patients and people who had known the dead man; to pay their respects – some to him, others to the Timocrei family. Many of them were just curious. Some officials were present, though not of the elected variety, but from another, secret, order. There were those – and it is true they weren't many – who however sad they were at his passing, could not help feeling pleased to be alive themselves, or so their conversations seemed to say, which transmitted a hidden gaiety, because they felt relieved that, of all their generation, it had been someone else's lot to meet with darkness, and not theirs. Many of them spoke about the vanity of things, as if the dead man was looking to them for consolation, but really they were in no mood to forget how fresh and enchanting it was to be alive. On the whole, they

probably all felt more optimistic when the ceremony came to an end than when they had started out. Don Giuseppe alone, far away in his own thoughts, shuddered when he thought he saw the dead man, Pausanias, standing at the far end of the church, watching the ceremony from a niche in the wall, and smiling at the well-wishers...

... As they all moved forward to bury the body in the ground, gleaming drops began to fall from the depths of a leaden sky. The dimness thickened as the clouds massed, and separate raindrops began to fall, heavy and accurate. No leaf stirred. In the trees hung strange shapes, shreds of motionless fog. "It's just as he would have wished, as he would have wished" murmured Don Giuseppe. Scarcely perceptible and from a long way off they could hear the throb of the city. It was a turbid scene, and yet everything seemed to have been picked out deliberately that day, as if fulfilling a role, hostages to an ideal of complete decorum which must be achieved eventually, whether before, or after, death, with its insistence on the total, binding dignity of silence. "It is right to wait, with silence, for salvation" said Don Giuseppe to himself, echoing the reading from the Lamentations...

...That evening, in the *Valle dei Tempi*, a mute stillness reigned. There were signs, discreet and yet insistent, which caught their attention while they stood there, wondering at it all. A season was over for good, winter nearly here, some said. And yet. A little higher up, under the shadow of Agrigento, the inanimate, soulless objects knew, as the house gradually emptied around them, that nothing is ever over. When Linos came up to say goodbye to Isabella, they both felt that the new season, now on its way, would need patience and resolution. Patience from him, and resolution from her. It wasn't going to be easy, since those were precisely the qualities that they had so far lacked.

She walked with him as far as the garden gate. A chill breeze pricked at their skin, and made the foliage shiver. The moon, just beginning to wane, came out from behind the clouds, and threw its light, amorously, over the ancient Doric columns that stood in the valley below the house. There were no superfluous regrets or vital revelations, to set down limits as to how they were feeling. There was no need. As they were talking, Isabella signalled to him to be quiet, so that he could catch the melody coming from the valley. It was the music her father had heard. “Can you hear it?” she asked him, squeezing his hand. And although he might not have heard it yet, he whispered “yes”. Because for the first time in his life he was ready, strong and ready enough for the hardest things. The hardest things, which always start tomorrow...

EUROPEAN UNION
PRIZE FOR LITERATURE

2011

Kostas Hatziantoniou – Greece

Agrigento

294 pp, 2009

Translations: The book has not been translated yet.
(*Last Update – September 2011*)

Publishing House **Livani Publishing Organization**

Rights Department – 98 Solonos Street – 106 80 Athens

Tel. +30 210 36 61 261 – Fax. +30 210 36 61 224 – www.livanis.gr

Contact: natasa@livanis.gr

ISBN: 978-960-14-2439-2

EUPL / FEP-FEE – Rue Montoyer, 31 – B-1000 Brussels – T. +32 (0)2 770.11.10

info@fep-fee.eu – www.euprizeliterature.eu

